

קובץ לש"פ בשלח ה'תשפ"ב

מאמר ד"ה ויבוא עמלק וגו',
ש"פ בשלח, י"ג שבט ה'תשמ"ב
לקוטי שיחות חלק ט"ז בשלח ג'
משיח וגאולה בפרשה

מלוקט ויו"ל ע"י

בית ליובאוויטש פאריז – צרפת
שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים ושתים לבריאה

בס"ד. ש"פ בשלח, י"ג שבט ה'תשמ"ב.

ויבוא עמלק וילחם עם ישראל ברפידים, ויאמר משה אל יהושע בחר לנו אנשים וצא הלחם בעמלק גו'¹. ומדייק בזה כ"ק מו"ח אדמו"ר במאמרו ד"ה זה דשנת ה'תש"ט², דצלה"ב, דמכיון שעצת משה ע"פ מאמר הוי' הוא בחר לנו אנשים, אנשים ל' רבים, א"כ הול"ל ויצאו וילחמו, או צאו, ולמה אמר צא, ל' יחיד. גם צלה"ב, מה משמיענו הכתוב שעמלק נלחם עם ישראל ברפידים, והלא כבר נאמר לפני זה³ ויחנו ברפידים, והי' מובן מעצמו שמלחמת עמלק היתה ברפידים. ורו"ל⁴ פירשו אין רפידים אלא רפיון ידים, לפי שרפו ידיהם מדברי תורה לכך בא השונא עליהם. ועפ"ז מובן מה שהכתוב מדייק לומר שמלחמת עמלק היתה ברפידים, שבזה בא הכתוב לבאר סיבת מלחמת עמלק, שהיא לפי שרפו ידיהם מדברי תורה. אבל עדיין צלה"ב (כמו שמדייקים בזה במ"א), מהו הלשון שרפו ידיהם, והרי המדובר כאן הוא ברפיון בלימוד התורה, ובשייכות ללימוד התורה, שענינה הבנה והשגה, או עכ"פ דבור, אינו מתאים הלשון רפיון ידים, והול"ל שרפו את עצמם מדברי תורה.

והענין הוא⁵, דהנה מבואר בתניא⁶ דלכל איש ישראל יש שתי נשמות שהן שתי נפשות, נפש אחת מצד הקליפה וסט"א, ונפש השנית היא חלק אלוקה ממעל ממש⁷, ושתי נפשות אלו נלחמות זו עם זו לכבוש את הגוף, כמ"ש⁸ ולאום מלאום יאמץ. ובכדי לנצח את מלחמת היצר, שנפש האלקית תכבוש את הגוף, הנה ע"ז אמרו רו"ל⁹ בראתי יצה"ר בראתי לו תורה תבלין, ואם פגע כך מנוול זה משכהו לבית המדרש, היינו, שבכח התורה יכול הוא לנצח את מלחמת היצר. ולא רק באופן של אתכפיא בלבד, אלא גם באופן של אתהפכא, שמהפך את נפש הבהמית, להיות ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך, בשני יצריך¹⁰, שזהו דיוק הלשון תבלין (בראתי יצה"ר בראתי לו תורה תבלין), שמהפך את היצה"ר ועושה אותו לתבלין¹¹. ומכיון שמדת הנצחון נטועה ומושרשת בעצם הנפש, כמבואר בדרושי ההילולא¹² [ויתירה מזו, שהמדובר כאן הוא בנצחון של ענין התומ"צ שהוא ענין עצמי בישראל], הרי הנצחון הוא בתכלית השלימות.

אמנם כ"ז הוא כאשר העבודה היא כדבעי, דאז התורה נעשית תבלין ליצה"ר, אבל כאשר רפו ידיהם מדברי תורה, הנה זה נותן מקום להיות ויבוא עמלק וילחם עם ישראל. והענין הוא, דהנה לימוד התורה כדבעי הוא כמארו"ל¹³ שצריך להיות ברכו בתורה תחלה, ואז דוקא לימוד התורה שלו

(1) פרשתנו יז. ח"ט. (2) נדפס בסה"מ ה'תש"ט ע' 34 (השני) ואילך. (3) פרשתנו שם, א. (4) יל"ש עה"פ (רמז רסג), מכילתא עה"פ. וראה גם סנהדרין קו, א. תנחומא בשלח כה. יתרו ג. (5) ראה גם ד"ה הנ"ל פ"א (סה"מ שם ס"ע 3). (6) פ"א (ה, ב). (7) שם רפ"ב. (8) תולדות כה. כג. וראה תניא פ"ט. (9) ראה קידושין ל, ב. וש"נ. (10) ואתחנן ה. ה. ברכות נד, א (במשנה). ספרי (הובא בפרש"י) עה"פ. וראה ד"ה הנ"ל רפ"א (סה"מ שם ע' 40). (11) ראה תניא פכ"ז (לד, ב). (12) ד"ה באתי לגני ה'שית פ"א (סה"מ ה'שית ע' 132). (13) נדרים פא, א. ב"מ פה, ריש ע"ב.

הוא כדבעי, שלומד תורה על מנת לעשות. וזה שהוא לומד תורה על מנת לעשות, הוא לא רק לפי שגדול לימוד שמביא לידי מעשה¹⁴, אלא (בעיקר) לפי שהמעשה הוא העיקר¹⁵. ומזה מובן, שכאשר חסר אצלו בקיום המצוות כדבעי, הרי חסרון זה מורה שחסר אצלו לא רק בקיום המצוות, כ"א גם בלימוד התורה, דהגם שהוא לומד תורה, אבל מכיון שלא ברך בתורה תחלה, וממילא חסר אצלו בקיום המצוות במעשה בפועל, הרי זה מורה שלימוד התורה שלו אינו כדבעי כלל. וזהו מה שארו"ל שרפו ידיהם מדברי תורה, היינו, דמכיון שקיום המצוות שלו הוא ברפיון ידים, הרי זה גופא הוכחה שרפו ידיהם מדברי תורה, שחסר אצלו בלימוד התורה, שלא ברכו בתורה תחלה. ומכיון שרפו ידיהם מדברי תורה, שלימוד התורה שלו אינו כדבעי, ה"ז נותן מקום להיות ויבוא עמלק וילחם עם ישראל.

והנה¹⁶ קליפת עמלק ענינה לקרר את האדם, כמ"ש¹⁷ אשר קרר בדרך. שכאשר האדם הוא בדרך הוי', והוא בא לצאת ממצרים, בצאתכם ממצרים¹⁸, והיינו, שמתחיל בעבודתו לצאת מהמצרים וגבולים שלו, הנה אז בא עמלק לקדרו, היינו, שאומר לו שגם הוא מסכים על כללות הענין דלימוד התורה וקיום המצוות, אבל מהי ההתפעלות בזה, ולמה צריכים שהעבודה תהי' באופן דבכל מאדך¹⁹ דוקא, וכדבעי לי' למיעבד²⁰, הרי מספיק גם העבודה שבמדידה והגבלה. ובכלל טוען הוא, שצריך להיות מעט מעט אגרשנו²¹, ומהו הקאך וההתפעלות בזה. וכאשר מראים לו שמפורש בתורה שהעבודה צריכה להיות באופן דבכל מאדך, ושהעבודה צריכה להיות כדבעי לי' למיעבד דוקא, אז מתחיל להטיל ספיקות, דזהו ענינו של עמלק, עמלק בגימטריא ספק, ומטיל בזה כמה ספיקות, דמי יאמר שהפשט הוא כך, ומי יאמר שהכוונה אליו כו', ומי יאמר שהכוונה היא גם למעמד ומצב שלו כו', וככה מורידו מדחי אל דחי, כמארו"ל²² כך היא אומנתו של יצה"ר היום אומר לו עשה כך ולמחר אומר לו עשה כך עד שאומר לו כו'. וקליפת עמלק בדקות יותר היא, דכאשר הוא צריך להתעסק עם הזולת, אז בא עמלק ומטיל בו ספיקות, וטוען, שהוא עסוק ומונח בענינים נעלים, ובענין פלוני הרי גם אם הוא לא יעשה אותו, הרי ייעשה הדבר ע"י אחר, ואף שאז לא יהי' כדבעי לי' למיעבד, לפ"ע מעמדו ומצבו, אבל הרי הוא מונח בענינים נעלים, שכ"ז הוא קליפת עמלק כו'.

(14) קידושין מ, ב. (15) אבות פ"א מ"ז. (16) בהבא להלן ראה ד"ה הנ"ל שם. ד"ה ויאמר משה תש"ט פי"ג (סה"מ שם ע' 64 ואילך). ד"ה זכור תרע"ח (סה"מ תרע"ח ע' קצה ואילך). עטר"ת (סה"מ עטר"ת ע' רצד), תרפ"ז (סה"מ תרפ"ז ע' קל ואילך). תרפ"ח (סה"מ תרפ"ח ע' נח ואילך), תרצ"ד (סה"מ קונטרסים ח"ב רפה, ב ואילך). ד"ה והי' כאשר ירים משה ירו פר"ת (סה"מ פר"ת ע' רצג ואילך), תרצ"ד (סה"מ קונטרסים שם רצ, א). (17) תצא כה, יח. וראה פרש"י עה"פ. (18) תצא שם, יז. (19) ואתחנן שם. (20) דאה כתובות סז, א. (21) משפטים כג, ל. (22) שבת קה, ב.

והנה לאחר שנאמר אשר קרך בדרך, כתיב ויזנב כך כל הנחשלים אחריו. והענין הוא, דהנה עיקר קליפת עמלק היא כאשר הוא בבחי' נחשלים אחריו, דבאשר הוא בתוך הענין²³, או אין עמלק יכול להגיע אליו, אבל כאשר הוא בבחי' נחשלים אחריו, שאומר שיש לו שכל ומדות של עצמו ולמד חסידות והוא "תמים" וכו' וחושב שכחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה²⁴, ולכן יכול לצאת מחוץ לענין, הנה זוהי הסיבה לזה שקליפת עמלק יכול להגיע אליו.

והעצה לזה היא כמ"ש בחר לנו אנשים וצא הלחם בעמלק. דבחר לנו אנשים היינו אנשי משה דוקא²⁵, דמשה ענינו ביטול, כמ"ש (בפרשתנו)²⁶ ונחנו מה, והיינו, דהגם שמשה רבינו ידע את מעלותיו, שהוציא את ישראל ממצרים, ונתן להם את המן, ועתיד ליתן להם את התורה, בכ"ז אמר ונחנו מה, שאינו מציאות לעצמו כלל, וכל מציאותו היא רק מה שמאמיתת המצאו נמצאו כל הנמצאים²⁷, ומשו"ז הרי אדרבא, הוא בתוקף המציאות, אבל תוקף זה אינו התוקף מזה שהוא מציאות לעצמו, כ"א התוקף דאמיתת המצאו. וזהו שמשה אמר ליהושע בחר לנו אנשים, דפני משה כפני חמה ופני יהושע כפני לבנה²⁸, היינו, שיהושע ה' בטל למשה, דוגמת הלבנה שהיא מקבלת ובטילה לשמש, ואמר לו שיבחר לו אנשים, אנשי משה דוקא שהם בטלים למשה רבינו שענינו הוא בחי' ונחנו מה כנ"ל. וכח זה ניתן לכאו"א (עי' שבטלים למשה כנ"ל), צא הלחם בעמלק, שבכחו של משה, ואתפשטותא דמשה בכל דרא ודרא²⁹, עד לכ"ק מו"ח אדמו"ר, יכולים לצאת גם מחוץ לעניי הכבוד, למקום נחש שרף ועקרב, ולנצח את מלחמת עמלק.

והנה כתיב³⁰ מלחמה להוי' בעמלק מדור דור, ואיתא בתיב"ע שהכוונה בזה היא לדרא דעלמא דין, דור משה רבינו, ולדרא דמשיחא, שבקרוב ממש ינצח את מלחמת עמלק, וכבקשת כאו"א מישאל³¹ את צמח דוד עבדך מהרה תצמיח כו' כי לישועתך קוינו כל היום, ותחזינה עינינו בשוכך לציון ברחמים, ובתפלת מוסף דשבת [שהיא עיקר התפלה דשבת] אומרים, הוא אלקינו כו' ויגאלנו שנית בקרוב כו' הן גאלתי אתכם אחרית כבדאשית, ובהוספה גם על יצי"מ, כמ"ש³² אראנו נפלאות, במהרה בימינו ממש.

(23) דאח פרש"י עה"פ תצא שם יח. (24) עקב ח. יז. (25) ריש וסוף ד"ה הנ"ל תש"ט. דד"ה ויאמר משה תש"ט. (26) טז. ז. וראה ד"ה ויאמר משה הנ"ל פ"י (סה"מ שם ע' 62). (27) דמב"ם ריש ה' יסוה"ת. (28) ב"ב עה, א. (29) תקנו"ט תס"ט (קיב, א. קיד, א). (30) פרשתנו יז, טז. (31) בתפלת שמו"ע. (32) מיכה ז, טז. וראה אוה"ת נ"ך עה"פ (ע' תפו ואילך).

בשלח

ואילו ירידת המן היתה רק בזמן מסויים ובמקום מוגבל, בארבעים השנים של בני־ישראל במדבר, ורק במחנה ישראל במדבר?

ב. הקשר בין השבת לבין המן הוא בענין הכנת המזון

לכאורה, ניתן היה לומר, שהנקודה המשותפת בין המן לבין שבת היא, שבשניהם אין שום טירחה ועבודה: המן היה „לחם מן השמים“, לא היו צריכים לחרוש, לזרוע וכו' כדי לקבלו, ובדומה לכך בשבת, בנוסף לאיסור עשיית מלאכה בשבת, הרי „מצוה שלא להרהר כלל בעסקיו אלא יהא בעיניו כאילו כל מלאכתו עשויה“⁹, וזאת „משום עונג שבת“.

אך לכאורה אין די בכך, שהרי:

א) במן מוצאים בכל זאת טירחות מסוימות, כדברי הגמרא¹⁰: „צדיקים לחם, בינונים עוגות, רשעים טחנו בריחים או דכו במדוכה“, וכך גם „צדיקים ירד על פתח בתיהם, בינונים יצאו ללקוט, רשעים שטו ולקטו“. וזה אינו דומה לשבת, שאז „כל מלאכתו עשויה“ – על היהודי להמנע אפילו מלהרהר בעסקיו¹¹.

ב) ומצד שני: שלילת העבודה בשבת חלה על כל סוגי המלאכה „כאילו כל מלאכתו עשויה“, אך לא כן לגבי המן, שבו נשללת רק הטירחה הקשורה במזונו של האדם.

לפיכך מסתבר, שהקשר בין המן לבין שבת הוא בפרט של הכנת המזון והאכילה של שבת. דבר זה מובן גם מכך שחובת שלוש סעודות שבת, וכן חובת לחם משנה, נלמדים¹² מן הפסוקים¹³ המדברים על המן: „ויאמר משה אכלוהו היום כי שבת היום לה' היום לא תמצאוהו בשדה“, „לחם

א. יש להבין מהו הקשר בין שבת לבין המן

הפעם הראשונה שבה מוזכרים בתורה הציווים והדינים של שבת¹ היא בפרשתנו, בקשר למן². כיון שהדיוק בכל עניני התורה הוא מלא, מובן שיש קשר תוכני בין המן לבין שבת. דבר זה נלמד גם מן המובא בשם הרס"ג³, שכאשר נמצאים בשבת (בדרך רחוקה⁴) ואין יודעים איזו פרשה יש לקרוא בשבת זו, יש לקרוא את פרשת המן.

ועוד: למרות שבשבת לא יורד מן, בכל זאת נאמר בזוהר⁵, שהברכה למעלה על ירידת המן בששת ימי השבוע היתה בשבת, כפי שכתוב גם במכילתא⁶ – „ברכו במן“.

יש, אפוא, להבין: מהו הקשר⁷ בין המן לבין שבת⁸ והרי, לכאורה, לא רק שהקשר ביניהם איננו ניכר, אלא, אדרבה, הם נראים ענינים השונים לחלוטין זה מזה, שהרי מצוות שבת ועניניה קיימים בכל הזמנים ובכל המקומות,

(1) משא"כ הסיפור דשבת – שהוא בפ' בראשית.

(2) משא"כ לפני זה בהכתוב (טו, כה), „שם שם לו“ – שלא נאמר מפורש בכתוב שבת כ"א במדרול – ראה סנהדרין נו, ב. מכילתא ופרש"י עה"פ. ועוד. וגם בזה להעיר: א) בגמרא שם למדין דשבת במרה נצטוו מהכתוב בואתחנן (ה, יב) „כאשר צוך“ (הובא בפרש"י שם). ב) נתבאר במ"א לקו"ש חל"א שיחה ג' לפ' בשלח ס"ג) ש"ע פש"מ מדייק רש"י (בפרשתנו שם), „פרשיות של תורה (כולל – שבת) שיתעסקו בהם“, ולא קיום מצות אלו. ואכ"מ.

(3) ספר העתים הל' ברכת ועונג שבת סקפ"ד (בסופו).

(4) כ"פ בספר העתים שם דברי הרס"ג.

(5) ח"ב סג, ב. פה, א.

(6) יתרו כ, יא.

(7) כ"פ בב"מ ברא"ח (ראה אוה"ת פרשתנו ע' תרלח"ט, המשך תער"ב ח"ב ע' א"סא, א"פ וועד) שפי' המכילתא והמדרש (ב"ר פי"א, ב) ברכו במן הוא שהמשכתו (למעלה) היא בשבת. אף שבב"ר שם מפרש דהברכה היא דבערב שבת ירד שני עומרים (ועד"ז בפרש"י בראשית ב, ג. יתרו שם). ואולי המובא ברא"ח הוא פי' המכילתא ובי"ר ע"ד הרמז. ואכ"מ.

(7*) זה שלא ירד בשבת – מובן בפשטות, כי כיון שאסור ללקט – וכל כיו"ב – ה"ז בדרך ממילא שולל ירידתו.

(8) ראה ע"ד החסידות – תו"א פרשתנו סה, ג. תו"ח ד"ה ויאמר ה' (שב, א ואילך). אוה"ת ד"ה ויאמר משה אכלוהו ג' וביאורו (ושם ע' תרלס: וזהו שנמסכה פ' שבת לפ' המן ובב"א נאמרו). המשך תער"ב שם. ובכ"מ. וראה לקו"ש [המתורגם] ח"ד ע' 18 ואילך.

(9) שו"ע אדה"ז סש"ז סכ"א. ממכילתא יתרו כ, ט (פרש"י שם). טוש"ע שם ס"ח.

(10) יומא עה, א.

(11) ואין בשביתת שבת חילוקים צדיקים, בינונים כו'. אבל להעיר מירושלמי שבת פט"ו ה"ג: מעשה בחסיד אחד כו'. ראה בארוכה לקו"ש ח"א ע' 80 וע' 87 ואילך.

(12) שבת קיז, ב.

(13) טז, כב. כה.

משנה" – כלומר, עניני האכילה¹⁴ של שבת נלמדים¹⁵ מן המן¹⁶.

ג. יש להבין את הקשר בין שתי מצוות האמורות לגבי המן

על הפסוק¹⁷, „הנני ממטיר לכם לחם מן השמים ויצא העם ולקטו דבר יום ביומו למען אנסנו הילך בתורתי אם לא” אומר רש”י (ועל המילים „למען אנסנו”): „אם ישמרו מצוות התלויות בו שלא יותירו ממנו ולא יצאו בשבת ללקוט”, כלומר, ירידת המן היא כדי לנסות „אם ישמרו מצוות התלויות בו” שכן: לא להותיר ממנו, ולא לצאת בשבת ללקוט.

יש להבין: מהו הקשר בין שתי המצוות הללו: (א) „שלא יותירו ממנו” (ב) „ולא יצאו בשבת ללקוט”, ששתיהן מהוות „למען” הטעם והכוונה בירידת המן.

ד. ההבדל בין לחם מן השמים לעומת לחם מן הארץ

הענין יובן על-ידי הבהרת ההידוש שבמן – „לחם מן השמים” על פני „לחם מן הארץ”: „לחם מן הארץ” כרוך בעבודת האדם: על-ידי שהוא מכין „כלים” בדרך הטבע (חרישה, זריעה וכו’), נותן לו הקב”ה „לחם” (המסמל וכולל את כל צרכי האדם) באמצעות ה„כלי” וה„לבוש”. אך לא כן לחם מן השמים. הוא איננו תלוי בכלים של דרכי הטבע, לגביו אין בכלל עבודת אדם.

מובן, שבהתאם לכך, שונה גם השפעתם

(14) ולהעיר מרמ”א א”ח סרמ”ב (ממהר”ל) יש שכתבו שבקצת מקומות נהגו לאכול כו’ בליל שבת זכר למן שהי’ מכוסה למעלה. אלא שבזה מסיים „ולא ראיתי לחוש לזה”. אבל בנוגע לפריסת מפה כו’ כתב בשו”ע אדה”ו סי’ רע”א סי”ז (מהגמ”י הל’ שבת פכ”ט אות ק’ (בשם סה”ת). טור שם. סי”ז שם סקי”ב (ושם: וכן אנו נוהגין גם במקדש על הפת (על פי טעם זה). ובשו”ע אדה”ו שם הביא רק טעם זה), „וצריך שתהא כו’ כדי שתהא הפת בין שתי מפות זכר למן שהי’ עליו טל כו’”.

(15) ובשו”ע אדה”ו סי’ ער”ד ס”א „ורמז לזה” (ג’) סעודות. ובס”ב „וסמן לזה” (לחם משנה). וידוע השק”ט בזה. ואכ”מ.

(16) אלא שלימוד זה (ג’) סעודות ולחם משנה) הוא מענין המן בשבת: ויתירה מזו בהג”ל (שבהערה 14) שבזה עושין זכר בשבת לירידת המן בכלל (בו’ ימי החול).

(17) טז, ד.

על הרגשת האדם:

ב„לחם מן הארץ”, שבו מתלבשת ברכת ה’ בתוך כלי טבעי שהאדם מכין, הרי למרות החרתו בכך, שעבודת ההכנה שלו, איננה אלא כלי ו„לבוש” לברכת ה’¹⁸, ויותר מכך, גם את ה„לבוש” וה„כלי” בטבע הוא איננו מכין בכלל שהטבע תופס אצלו מקום, אלא רק בגלל שזוהו רצונו וציוויו של ה’¹⁹, ש„וברכך ה’ אלקיך” חל רק על „בכל אשר תעשה”²⁰ (ולא על-ידי שיהיה „יושב ובטל”²¹) – למרות כל זאת, כיון שלמעשה מגיע ה„לחם” – מן הארץ”, באמצעות „לבוש” של טבע שהאדם יוצר על-ידי עבודתו ויגיעתו, הרי יש כאן נתינת מקום להחשבת עבודתם של בני האדם כגורם המביא פרנסה. אך לא כן בלחם מן השמים. בו אין שום התערבות של פעולת האדם²², ולפיכך נגרמת אצלו הרגשה של הסתמכות מוחלטת על הקב”ה.

לפי כל האמור מובן, שהענין „אם ישמרו מצוות התלויות בו שלא יותירו ממנו” הוא הטעם והכוונה בירידת המן, „לחם מן השמים”. כדי להביא את היהודי לידי בטחון מוחלט בקב”ה (ובאמצעות זאת „לנסותו”), כדי להביאו לידי ההכרה בכך שכל לחמו וצרכיו באים רק מאת הקב”ה לבדו, ללא שום „לבוש” ו„אמצעי” של מלאכת האדם, אסור שיהיה מקום לכך שאדם בעצמו ידאג ללחם בשביל מחר („שלא יותירו ממנו”). כפי שכתוב בתנחומא²³, „דבר יום ביומו, מי שברא יום ברא פרנסתו, מכאן היה ר’ אליעזר המודעי אומר: כל מי שיש לו מה יאכל היום ואומר: מה אוכל למחר הרי זה מחוסר אמונה”²⁴.

(18) ראה ספר המצות להצ”צ מצות תגלחת מצורע בסופו. קונטרס ומעין מאמר יז, מאמר כה פ”ב. ד”ה וידעת תרגו”ו. ועוד.

(19) ראה בארוכה לקו”ש חיי”ח ע’ 294 ואילך. וש”ב.

(20) ראה טז, יח.

(21) ספרי עה”פ. וראה לקו”ש שם הערה 19.

(22) ויתירה מזו: פעולת האדם אינה פועלת כלום בזה וכמש”נ (פרשתנו טז, יח), „ולא העדיף המרבה והממעט לא החסיד”.

(23) פרשתנו כ. וראה גם יומא עו, א: נמצאו כולן מכובדים את לבם לאביהן שבשמים. וראה חז”ב סב, ב. כלי יקר פרשתנו טז, ד. ועוד. – וראה שו”ע אדה”ו א”ח (מהד”ת) ס”א סי”ט. לקו”ש חז”ב ע’ 95 ואילך.

ה. בכל זאת יש למן קשר עם

עבודת האדם

למרות שלחם מן השמים, בעיקרו, איננו תלוי בעבודת האדם, ולכן היתה ירידת המן ביחד עם ירידת הטל²⁵, שעליו נאמר „טל לא מיעצר“²⁶ (=הטל אינו נעצר), שהרי הוא איננו תלוי בעבודת האדם, כידוע²⁷, למרות כל זאת מוצאים שגם המן היה כרוך בעבודת האדם, כמוזכר לעיל (בסעיף ב.). וזאת לא רק לגבי הרשעים והבינונים, שהיו צריכים לצאת החוצה כדי ללקוט, אלא אפילו אצל הצדיקים, שהמן „ירד על פתח בתיהם“, ובכל זאת הם היו מוכרחים לטרוח בלקיטת המן ב„פתח בתיהם“. ויותר מכך: עצם העובדה שיש הבדלים בעבודה בין שלוש הדרגות של בני ישראל, מוכיחה שהברכה במן לא היתה מנותקת לחלוטין מעבודת האדם המקבל (לא כמו „טל“ שאין בכלל הבדל למי הוא מגיע, ולכולם הוא ניתן במידה שווה), אלא היא תלויה, במידה מסוימת, בהכנתו של ה„מקבל“ ובמידת היותו ראוי לברכה (אצל צדיקים – פחות טרחה, אצל בינונים – יותר, ואצל רשעים – עוד יותר).

לפי כל האמור מובן הדיוק בלשון הפסוק „הנני מחטיר לכם לחם מן השמים“, שאינו דומה לנאמר בפרשת המן (ב„במדבר“²⁸) בקשר לטל „וברדת הטל“. לכאורה, יש כאן סתירה (בפנימיותם של העניינים): מטר מסמל השפעה מלמעלה שבאה על-ידי עבודה שלמטה (כשם שמטר כפשוטו מתהווה מ"זרד יעלה מן הארץ"²⁸), ואם כך,

(24) במכילתא עה"פ מתחיל בדעת ר"י „כדי שילקוט אדם וכו'“, „וכי שגא ילקט אדם מהיום למחר“ הוא דעת ר"א המודעי. אבל ראה פ"י „זה נחמנו" למכילתא דגם לר"י אין ללקוט מיום א' לחבירו. וכי' לרוב הגירסאות ופירושים בדעת ר"י במכילתא. ראה מכילתא הוצאת הארואיץ רבין. ועוד.

(25) פירשתו טז, יד. תו"א סה, ג. לקו"ת עקב יד, א"ב. ובכ"מ.

(26) תענית ג, א.

(27) ראה תו"א שם. לקו"ת שם (יד, ב). ובכ"מ. וכידוע החילוק בין טל למטר – בדרושי האוינו בלקו"ת (עג, ב ואילך) נסמן בלקו"ת עקב (שם, א).

(27*) בהעלותך יא, ט. הובא בפרש"י כאן טז, יג.

(28) בראשית ב, ו. ולהעיר מפרש"י שם, ה. ראה לקו"ת (האוינו שם, א, עד, ב).

כיצד מתאים הביטוי „ממטיר“ לגבי „לחם מן השמים“, שאיננו תלוי בעבודה של „אתערותא דלתתא“?

ההסבר לכך הוא כדלהלן: למרות ש„לחם מן השמים“ הוא בעיקרו, השפעה שלמעלה מעבודת המקבל (בדומה לטל), בכל זאת יורדת ההשפעה למטה באופן של „ממטיר“, מטר, כך שיש לו, יחד עם זאת, קשר מסויים עם עבודת המקבל²⁹.

ו. המן מהווה הכנה לקראת הכניסה לארץ ישראל

ההסבר לכך הוא: הענין של המן „לחם מן השמים“ היה הכנה לכניסת בני ישראל לארץ ישראל, ששם היתה לבני ישראל עבודה של „לחם מן הארץ“. העובדה שהראו לבני ישראל בגלוי שפרנסתם וצרכיהם ניתנים להם מאת הקב"ה בלבד היוותה הכנה ונתינת כח, שגם בהגיעם ל„ארץ נושבת“, ובעברם לעבודה מסוג של „לחם מן הארץ“, גם אז לא ישכחו, ח"ו, כי „הוא הנותן לך כח לעשות חיל“³⁰.

ויותר מכך: „לחם מן השמים“ איננו רק הכנה ונתינת כח, אלא הוא גם קיים ומורגש ב„ארץ נושבת“: בני ישראל הם, בעצם, למעלה מן העולם והטבע, ולפיכך האמת היא, שאפילו כאשר הם „יורדים“ לעולם, לעבודה מסוג של „ארץ נושבת“, גם אז פרנסתם איננה קשורה, באמיתות ובפנימיות העניינים, עם דרכי הטבע של „לחם מן הארץ“,

[ואפילו לא באופן שלטבע בפני עצמו אין שום מציאות עצמית ותפיסת מקום, והוא בא רק כדי לשמש „לבוש“ ל„ברכת ה'“, וגם את ה„לבוש“ הזה עצמו מכין האדם רק בגלל שכך הוא ציווי ה', כפי שהוסבר לעיל – אלא שיחד עם זאת קשורה השפעה עם הטבע, שהרי ברכת

(29) וה' צ"ל אכילה כפשוטה (כלחם מן הארץ) וגם (לכמה ראשונים) ברכה לפנ"י המוציא לחם מן השמים או בנוסח אחר (הרמ"ע מפאנו בס' מאמר שבתות ה' ח"ב בתחלתו שכן יברכו לעת"ל על המן השמור בצנצנת. ובס' חסידים (הוצאת מק"נ) סי' תתת"מ על המן היו מברכים הנותן לחם מן השמים. וראה אה"ח לח"ב (סב, ב) שהרמ"ק מפרש בזה שהיו מברכין ברכת המוציא, ולאחריו ברכת המזון. ואכ"מ.

(30) עקב ת, יח.

ה"לחם מן השמים" לא היה כרוך כלל בעבודת האדם, לא היה לו שום קשר ודמיון ל"לחם מן הארץ", וכתוצאה מכך היה מקום למחשבה מוטעית: אצל "לחם מן השמים", שאינו תלוי כלל בהכנתו ובעבודתו של המקבל, דרוש בטחון מוחלט והישענות על הקב"ה, אך לא כן לגבי "לחם מן הארץ". כיון שהתורה עצמה אומרת³⁶ "שש שנים תזרע שדך..." – כאן נחוצה לכאורה, עבודת האדם, הרי שזו הוכחה לכך, שכאילו הכנת "כלי" בטבע תופסת מקום בהשפעת הפרנסה.

כדי למנוע טעות זאת ניתן גם ה"לחם מן השמים" באופן של "ממסיר", בתלות מסוימת בסירחה ועבודת האדם, עובדה המלמדת, שגם במקום שישנה עבודת האדם צריך להיות ברור שהשפע הניתן מלמעלה איננו קשור כלל בעבודת האדם, אלא הוא לחם מן השמים³⁷. וזוהי נתינת כח לכך, שגם בהיכנסם לארץ נושבת יהיה ברור לבני ישראל³⁸, שגם עבודתם שם, עבודה של "לחם מן הארץ", היא בפנימיותה – לחם מן השמים³⁹.

ה' מגיעה לאדם באמצעות הכלי שהכין לכך, אלא שגם בארץ ישראל, ה"לחם", הפרנסה "מן הארץ", הוא באופן של "לחם מן השמים", והוא לגמרי איננו קשור לדרכי הטבע.

ואכן, זוהי השלמות האמיתית של בטחונו של יהודי בקב"ה:

לא רק במקרה שהוא איננו רואה סיכוי להשגת "לחם", פרנסה, בדרך הטבע³¹, וכתוצאה מכך אין לו שום ברירה, והוא נשען על הקב"ה, שהוא ידאג לפרנסתו באופן נסי³², כמו ירידת המן במדבר –

אלא גם כאשר הוא מוכין כלים בטבע, כי כך ציוה הקב"ה, גם אז ברור לו שפרנסתו היא, בעיקרה, "לחם מן השמים"³³, ואיננה תלויה בדרכי הטבע, והוא מכיר בכך שבהבטחה של "וברכך ה' אלקיך בכל אשר תעשה" אין הכוונה רק לכך שברכת הקב"ה היא בהתאם למידות ולהגבלות של ה"כלי" ("תעשה") שהוא הכין (גם כאשר השפע הוא באופן של "וברכך" – ברכה והצלחה), – אלא ברכת ה' היא באין ערוך³⁴. כך שהכלי איננו תופס כלל מקום³⁵.

ז. גם המן צריך להיות כרוך בעבודת האדם

זהו ההסבר לכך שהמן היה צריך להיות כרוך מעט בעבודת האדם:

(31) שאז היו אמתית ענין הבטחון – ראה בארוכה המשך תערובת ח"א פרק פב. וראה לקו"ש [המתורגם] ח"ג ע' 137 ובמכתב כ"ק מו"ח אדמו"ר שנעתק בהערה 30 שם. ד"ה ובבואה לפני המלך תרני"ד (נעתק בלקו"ש [המתורגם] חט"ז ע' 307 הערה 47).

(32) ראה המשך תערובת שם: כאשר רואין שההנהגה צ"ל באופן כזה אין זה בכלל אין סומכין על הנס כו'.

(33) וזהו החידוש והעילוי על הבטחון הגמור שיש לו כאשר אין שום מראה מקום גשמי להעזר, שגם כאשר הוא צריך ע"פ תורה לעשות כלי בטבע, מ"מ הבטחון שלו בה' הוא אותו הבטחון הגמור בה' כמו אם לא ה' לו כלי בטבע.

(34) ראה דרך חיים בהקדמה (ג, א).

(35) ראה אוה"ת פרשתנו ע' תרמד: האמת האמיתי הוא שאין לאדם לדאוג כלל מה יה' למחר ומה יה' פרנסתו .. כדרך זה יום ביומו .. מי שאינו רוצה בזה יוכל להיות שיכין מזונו על כל השנה או על כמה שנים אבל באמת הרצון לזה הוא מפני התרחקותו מה' ע"י כמה השתלשלות עד שנמשך ומתלבש בלבוש הטבע .. בלחם מן הארץ .. הרוצה לדבקה בו יתברך יוכל להמשיך בבחינה זו גם כן גילוי יומין עילאין להיות בדרך ה' יום ויום כו'. עיי"ש בארוכה.

(36) בהר כה, ג.

(37) להעיר מלקו"ת עקב יד, ד. ושם: כי עיקר המשכה דברכת הון ג"כ בשביל ברכת הארץ כו' גם בימי משה קודם שנכנסו לארץ הכיזו ברכת הארץ .. אלא שאז היתה כו' וגם נכללת תוך ברכת הון שעל המן. ראה הערה הבאה. ולקמן בפנים ס"ח.

(38) וירועים דברי כ"ק אדמו"ר מהר"ש (סה"מ תש"ט ע' 21) שפרנסה בזמן הזה (בזמן הגלות) הוא באופן דהשפעת המן, לחם מן השמים. והנה ע"פ המדובר בפנים צ"ל כן בכל הזמנים, אבל הרי בא"י שהיו איש תחת גפנו כו' אי"ז ניכר כ"כ, משא"כ בצוק העתים הללו דומן הגלות, נראה שאין ההשפעה באה ע"י ולפי"ע מעשי ידיו. וראה דרמ"צ קו, סע"א: בעסקו במו"מ יכוין שמאמין שהשפע ברכת ה' היא כשארי הנסים הגלויים כמו שחוריד חתן כו'.

(39) עפ"י כהנ"ל יובן הטעם שבפ' עקב (ח, ג) אמר משה "ויאכילך את המן גו' למען הודיעך כי לא על הלחם לבדו יחי' האדם כי על כל מוצא פי ה' יחי' האדם" – שלכאורה הוא טעם שונה מהנאמר בפרשתנו "למען אנסנו גו', אם ישמרו מצות התלויות בו שלא יתירו ממנו כו'".

אלא שבפרשתנו הטעם הוא לעצם ירידת המן – שיה' אצל ישראל האמונה והבטחון הגמור בה', שרק ממנו בא מזונו כו'.

משא"כ במשנה תורה, בסוף ארבעים שנה לפני כניסתם לא"י אמר להם משה ענינו ופעולתו של המן בשייכות ללחם מן הארץ (סדר העבודה שצ"ל בארץ).

ולכן אמר שע"י המן יורעים ש, לא על הלחם לבדו יחי' האדם, שיי"ל פירושו שחיות האדם הוא לא (רק) מחיות

ח.

השאלה המתעוררת לגבי

ברכת המזון

בזה יובן דבר פלא שרואים בברכת המזון: את הברכה הראשונה של ברכת המזון, ברכת "הזן", תיקן משה רבנו "בשעה שירד להם המן". את הברכה השניה, ברכת הארץ, "יהושע תיקן להם" בכניסתם לארץ ישראל⁴⁰. לכאורה, נשאלת השאלה: ב"ברכת המזון" מודה היהודי ומשבח את הקב"ה על המזון שניתן לו עכשיו, ואם כך, כיצד יתכן שברכת הזן, שמברכים על המזון עכשיו, שהוא לחם מן הארץ, היא בנוסח שתיקן משה על ירידת המן – "לחם מן השמים"⁴¹.

ויותר מכך: הברכה הראשונה נלמדת⁴² מן הפסוק⁴³, "ואכלת ושבעת וברכת, זו ברכת הזן שהיא על אכילה ושביעה"⁴⁴, והברכה השניה "על הארץ זו ברכת הארץ"⁴⁴. משמעות הדברים היא פשוטה, שההודיה בברכה השניה, "על

האלקי המלוכב בהלחם הגשמי", כי על כל מוצא פי ה' יח' האדם" (מוצא לשון מקור ושרש). היינו שחיותו הוא ממקור פי ה' (ראה לקו"ת צו יג, רע"ג. מסעי צו, א. ועוד) שלמעלה מהתלבשות בלחם גשמי ודרכי הטבע [בלשון החסידות: "יח' האדם" הוא לא רק מבחי' ממכ"ע שמתלבש בהבריאה, שמצד בחי' זו יש תפיסת מקום לדרכי הטבע, כ"א מבחי' סוכ"ע שלמעלה מהתלבשות, ומצד בחי' זו אין תפיסת מקום להנהגת ודרכי הטבע].

(40) בברכות מה, ב. טור או"ח סקפ"ז. שו"ע אדה"ז שם ס"ג. (41) כן הקשה בלקו"ת עקב (יד, ב. וראה סדור קו, ג ואילך. קט, א), עפמ"ש הרשב"א ברכות (הובא בבי' לטווא"ח שם), "דמטבע הוא שטבעו להן כו", עיי"ש.

(42) ברכות שם.

(43) עקב ת, יוד.

(44) כ"ה בשו"ע אדה"ז שם ס"א. והוא כגירסתנו בגמרא שם. מכילתא בא יג, ג. וכן הובא בתור"א סה, ד (ושם: זו ברכת הזן משה ותיקן). לקו"ת עקב שם, ס"א. סדור קו, סע"ג. ובכ"מ. אבל בירושלמי ברכות (פ"ז ה"א), תוספתא ברכות (רפ"ז), וכן הביא בתור"א עד (שם מו, א. מ, לקמן בפירקין), רא"ש פ"ז ס"ב (ועוד), ואכלת ושבעת וברכת זו ברכת הזימון את ה' אלקיך זו הזן כו". וראה דק"ס ברכות שם. ואכ"מ.

(*) דאם הכוונה לשלול שחיות האדם הוא לא מהלחם הגשמי כפשוטו, הרי אין צריך ע"ז הידיעה מהמן, שהרי זה באמונה פשוטה בכ"א מישראל שמתציאות כל דבר הוא החיות האלקי שבו (שענוהו"א בתחילתו). ובפרט שירידת המן הי' לאחר שאכלו המצה ביציאתם ממצרים שהיא מיכלא דמהימנותא – שנקבע בהם האמונה באלקות שמחי' את הלחם כי (ראה לקו"ת צו יג, ג ואילך. ובכ"מ בדרוש זמנה"ק) וראה ל"ת להאריז"ו פ' עקב. לקו"ת עקב יד, ב. סידור קו, א ואילך.

הארץ ועל המזון" איננה על אכילה ושביעה (שהרי זה שייך לברכת הזן, "על אכילה ושביעה"), אלא על הארץ – אנו מודים לקב"ה על שהארץ היא כזאת שהיא "מפקא מזון"⁴⁵ [כדוגמת הברכה השלישית – "בונה ירושלים"]. ואם כך, תמוה מאד: כיצד יתכן שההודיה על "אכילה ושביעה" שלנו, נכללת דווקא בברכה הראשונה, שיסודה ותוכנה הוא לחם מן השמים (מן)?

לפי ההסבר לעיל יובן⁴⁶: "לחם מן הארץ", ובכלל זה ברכת הקב"ה לארץ שהיא תהיה "ארץ דמפקא מזון", הוא למעשה רק לבוש לשורש ולמקור של מזוננו, שהוא "לחם מן השמים":

כיון שיהודי מכיר באמת שהמקור למזונו איננו תלוי בהכנתו ובעבודתו, ואפילו לא בלבושי הטבע ככלי לברכת ה', אלא זהו אך ורק לחם מן השמים בלבד, הרי מובן שנוסח ברכת הזן על האכילה והשביעה שלו הוא הנוסח של הברכה על "לחם מן השמים", כי זהו המקור האמיתי לאכילתו ולשביעתו. רק אחר-כך מודה היהודי לקב"ה על כך שהוא "מברך" את הכלי והלבוש בטבע (וברכך ה' אלקיך בכל אשר תעשה") – וזהו ברכת הארץ, "ארץ דמפקא מזון".

ט. שלושת העניינים הקיימים במן

לפי האמור לעיל יובן גם הקשר שבין מן לשבת:

שלושת הפרטים במן שהוסברו לעיל, והם: (א) המן הוא "לחם מן השמים" בגלוי – הוא מראה בבחירות שיש להישען לחלוטין על הקב"ה, כי הכל ניתן מאת הקב"ה בלבד. (ב) אבל כל זה כרוך גם בטירחתו של האדם, בעבודת המקבל. (ג) הדבר גותן כח לכך שגם בעבודה מסוג של לחם מן הארץ (שקשורה

(45) ברכות מט, א. כ"ה פירוש הפשוט שהברכה היא רק על הארץ (דמפקא מזון). וראה ב"ח לטור שם. לבוש אר"ח שם ס"א. שו"ע אדה"ז שם. אבל בלקו"ת עקב (שם, ב) סידור שם (קט, א) דמזון בברכת הארץ קאי על לחם מן הארץ. ולהעיר מברכ"י או"ח סי' רח סק"י שהביא מכפתור ופרח ואגודה דחותם בא", "על הארץ ועל מזונו".

(46) ראה לקו"ת עקב שם (יד, ג ואילך), סדור שם – בלשון ע"ד החסידות.

לפרוע⁵³, בכל זאת נדרשת טירחה מסוימת ו"כלי" מצד האדם. הוא צריך שיהיו לו לפחות "חפצים" ש"ילוח עליהם"⁵⁴.

(ג) ההתעלות בשבת משפיעה על ששת ימות החול: על-ידי שליחותי יש בטחון מלא בה' ש, הקב"ה ימציא לו לפרוע, והוא רואה שהקב"ה מברך את ה"טירחה" שלו של "לוח עלי" (באמצעות ה"כלי" – ה"חפצים"), לא לפי דרכי הטבע, או גם עסקיו בששת ימות החול יהיו מתוך הכרה שהפרנסה שהוא מקבל על-ידי יגיעתו ועשייתו היא, לאמיתו של דבר, ענין של "אני פורע" הקב"ה ממציא לו (בדרך מציאה) את פרנסתו באופן שלמעלה מדרך

בגלוי ל"ארץ" ול"טבע") יש לדעת שבשרשה ובפנימיותה היא לחם מן השמים – ישנם גם בתוכן הענין של שבת:

(א) בקשר לצרכי שבת⁴⁷ אומרים חז"ל⁴⁸ "לוח עלי... והאמינו בי ואני פורע. כלומר, גם כאשר אין, ח"ו, במה לקנות צרכי שבת, ואפילו כאשר אין סיכוי לאפשרות של רווח מאוחר יותר, לפריעת ההלוואה⁴⁹ – גם אז יש להישען לגמרי על הקב"ה "לוח עלי... ואני פורע"⁵⁰, כי צרכי שבת באים בדומה ל"לחם מן השמים" – ללא עבודת המקבל.

(ב) מצד שני, כרוך הדבר בפשטותו בטירחת של "לוח". ויותר מכך: ההלכה הזאת נאמרה רק במקרה שיש לו חפצים שאז "ימשכנם וילוח עליהם", אבל אם, אין לו משלוח, אז "לא ילוח ושהקב"ה יפרע"⁵¹. כלומר, למרות שגם כאשר יש לו חפצים למשכן אין בכוונתו לשלם את החוב על-ידי המשכון, אלא כלשון חז"ל "לוח עלי ואני פורע"⁵² – ש"הקב"ה ימציא לו

(47) להעיר משבת קיז, ב: "לעולם ישכים אדם להוצאת שבת שנאמר (בפרשתו – במן – טז, ה) וה' ביום הששי והכינו בו". וכ"ה בשבלי הלקט הובא בב"י לטא"ח סי' רג. ובסו"ד ושו"ע אדה"ז (ס"א) "להכין צרכי שבת בו".

(48) ביצה טז, סע"ב.

(49) ראה לקמן הערה 51, 52.

(50) להעיר מטוסה מת, סע"ב: "אלו בנ"א שהן מאמינים בהקב"ה כרתגיא ר"א הגדול אומר כל מי שיש לו פת בסלו בו" (כמאמר ר"א הג"ל (ס"ד) שבתחומא בנוגע למן, ובפרש"י שם, שנאמרים בהקב"ה לוותר ממנום בו" ולהוצאות שבתות בו".

(51) שו"ע אדה"ז סי' רמב ס"ג (ע"פ תוד"ה לוח לגירסת המהרש"ל), והגהות אשר"י ביצה שם. אבל בב"ח לטא"ח שם מפרש הספק הדבור שהוא רק באם אין לו משכון*. אבל מסקנתו (דחטור) דילוח היא לא מצד מאמר הגמרא, לוח עלי ואני פורע כ"א מפני ש, צריך אדם לזרז עצמו כנמר וכנשר לכבד שבתות ביותר" [אלא משמשים: וכיון שכן (דלוח עלי ואני פורע) אלא ידאג כי נאמן הוא בעל חוב לפרוע לו חובו]. וראה או"ת להר"מ קיד, ג: "וזה לוח עלי כי זה מדבר בעני בעת שביתו ריקם ואין לו בבית בו" עיי"ש.

(52) וי"ל שמהז מקור דברי אדה"ז דמש' בתום לוח עלי (והגהות אשר"י) שם, "הכא מירי שיש לו משכונות כדי לפרוע ואין לו מעות", אין הכוונה בזה שילוח ע"פ לפרוע עם המשכון גופא, כ"א ש, הקב"ה ימציא לו לפרוע (והמשכון הוא רק שיוכל, ללות עליהם) – כי דוקא אז מתאים לומר, והאמינו בי ואני פורע".

(ומש' בסוף הסעיף, למשכנם ולפרוע בהם" הרי כתבו

רק בהשלילה, אם אין לו חפצים, וכוונתו לבאר מטרת המשכון (שפורע בזה באם אין לו במה לשלם). וכדמוכח גם מהמשך לשונו, "לא ילוח ושהקב"ה יפרע". ועצ"ע.

וע"פ הג"ל בפנים ש, "לוח עלי ואני פורע" הוא דוגמת לחם מן השמים מובן שלא איירי (דוקא) כשיש לו עסק ולוח בכוונה שיריח מן העסק (כמ"ש בערה"ש או"ח שם) – כי אז אי"ז הענין ד, והאמינו בי ואני פורע". וראה או"ת שם. ומוכרח הוא גם מהמשך הסוגיא שם: כל מזונותיו של אדם קצובים לו מ"ה חוץ מהוצאת שבתות בו" ואם חוסי"ן מוסיפין לו (כמ"ש אדה"ז שם, כלומר שחור"פ לוח עלי) שאין הוצאת שבת בו" ראה תוד"ה כל שם, "נפקי מקראי דלעיל" ראה פרש"י שם ד"ה חוץ, אותה לא פסקו לו מה ישתכר לו לצרכה ומהיון תבואה" דמשמע ומוסיפין לו גם אין לו עסק בו".

(53) שו"ע אדה"ז שם.

ויומקת ע"ד החסידות ע"פ פי' אדה"ז שחור"ע כל מזונותיו של אדם קצובים לו מ"ה בו", שהוצאות שבתות בא מבחי' אלקות שלמעלה מהתלבשות בהבריא (שמצד בחי' המתלבשת בהבריא ה, הוצאות קצובים לו), ולכן בא בדרך מציאה מן השמים, בלי עבודת האדם, דוגמת ענין המן כמשנת"ל בארוכה.

(54) ראה ר"ח ביצה שם, "אומין לכם ברכה במעשה ידיכם כדי שתפרעו". ולכאורה מוכח מדבריו שהמיובר ביש לו עסק (כפי' הערה"ש הג"ל). ועפ"י יובן המשך הגמרא, ואמר לו יתחן משום ר"א ברי"ה הרוצה שיתקיימו נכסיו בו", שאי"ז רק שמביא אנג גררא עוד מאמר מ"ה משום ר"א ברי"ה, כ"א המשך בגוף הענין, שגם, "לוח עלי" מדובר בשיש לו נכסים בו" עסק.

אבל ע"פ הג"ל בפנים י"ל דגם לדעת אדה"ז, "אני פורע" הוא ע"י, ברכה במעשה ידיכם" (איהו שיה' אלא שבא לא לפי"ע, המעשה ידיכם" עד שנראה במוחש ש, ואני פורע". וגם ע"פ המשך הגמרא, "הרוצה שיתקיימו נכסיו בו" הוא בגוף הענין. אלא שמתחלה מביא הגמרא, "הרוצה שיתקיימו נכסיו בו" שעי"ז מובן ש, ואני פורע" הוא כאשר יש לו חפצים בו", ואח"כ, "כל מזונותיו של אדם קצובין לו בו", שעי"ז מובן שבאמת, (האמינו בי) ואני פורע". וראה לשון הטור שהובא בהערה 51. ועי' או"ת שם.

(*) ולהעיר מהגהות הגר"א בתום" (תשו"ע) שם. דגריס בתום" שם: כשאין לו ממי ללוות.

יא. בשבת עצמה, ובמקור האמיתי, אין כלל עירוב של עבודת אדם

למרות כל האמור, היתה הברכה וההשפעה של המן בשבת רק למעלה, ואילו למטה לא ירד המן. כי ענין ה"מטר" (שאינו כ"טל"), שנמצא במן, שהוא כרוך בעבודת המקבל, (כפי שהוכהרו לעיל ההבדלים בין צדיקים לבינונים וכו'), קיים רק כאשר המן "יורד" מדרגתו למטה, אבל כשהמן הוא "במקומו" (בבחי' שבת) הרי הוא מנותק ונעלה לחלוטין מקשר כל שהוא לפעולתו של מקבל.

ובדומה לכך בשבת, כפשוטו: הצורך במשכון כדי שיהיה "לזו עלי... והאמינו בי ואני פורע" הוא לפני שבת, בשביל צרכי שבת, אבל בשבת עצמה צריך להיות "כל מלאכתו עשויה" ואפילו, "שלא להרחיק כלל בעסקיו".

לפיכך הענין של "ולא יצאו בשבת ללקוט" הוא אחת מן ה"מצוות התלויות בו", המבטאות את הטעם והכוונה בירידת המן – כי ביום השבת מאירה גם כאן למטה המהות של "מן" כפי שהוא "במקומו", ולכן צריך להיות ברור לכל אחד, שכאן לא תיתכן שום התערבות של האדם, ואפילו לא פעולה של "קבלה" (ליקוט) כמו בששת ימי החול – "ולא יצאו בשבת ללקוט".

(משיחות (ומאמר) * ט"ו בבטב תשל"ז)

ש"פ בראשית תשל"ג)

הטבע, אלא שהברכה שלמעלה מהטבע מכוסה בלבוש של טבע⁵⁵.

י. פירוש הזהר על הפסוק "אל יותר ממנו עד בוקר"

על הפסוק "אל יותר ממנו עד בוקר", משתמע מדברי הוזהר⁵⁶, שכל ששת ימי השבוע מתברכים מן המן של שבת, "בגין דלא יחייב ולא יזויף יומא דא לחבריי" (= בגלל שלא נתן ולא הותיר יום אחד למשנהו).

לכאורה, תמוה: מהו הקשר בין שני הענינים, שמכיון שברכת המן היא בשבת, לכן אסור להותיר מיום אחד למשנהו⁵⁷?

התשובה לשאלה זו ברורה לפי המוסבר לעיל: העובדה שהברכה מלמעלה על הורדת המן נעשית בשבת, היא מפני שענינו של המן הוא השפעה מאת הקב"ה שאיננה מלוכשת בכלים ולבושים של הטבע, בדיוק כפי שזוהו ענינה של השבת, כפי שהוסבר בהרחבה, ולכן גם זמנו של המן למעלה הוא בשבת, כפשוטו. ולפיכך צריך להיות מצב דומה גם כאשר השפעת המן יורדת למטה: בירידת השפע הזה אין לערב חישובים של בני-אדם לפי הטבע, חישובים המתבטאים גם בכך שמותרים מיום אחד למשנהו.

(55) ראה לעיל הערה 33.

וראה אזה"ת שבהערה 35 בביאור מחלוקת שמאי והלל ביצה שם, ושם: לעשות הגילוי ביהו"ת כמו ביהו"ע, וע"פ הנ"ל יומתק ביותר ההמשך בביצה שם דהלל ושמאי ללפנ"ז.

(56) הנ"ל הערה 5.

(57) ראה גם המשך תער"ב ח"ב ע' א' פו.

(*) נדפס בשלימותו בסה"מ מלוקט ח"א ע' רלה. המו"ל.

משיח וגאולה בפרשה

שמחה: הגאולה באה!

תפילה באופן של שירה

...הוראה נוספת וגם כן עיקרית בענין השירה בנוגע לעבודת התפילה (שנקראת גם בלשון רינה (שירה))

באופן של שירה (כידוע שרבינו הזקן היה מתפלל בקול ושירה) – שנוסף על השירה הקשורה עם העלייה מלמטה למעלה, צריכה להיות עכשיו (לאחרי גמר כל העליות) השירה שמצד הדיבקות וההתכללות בעליון, כהכנה והתחלה ל"שיר חדש" דלעתיד לבוא.

ובמיוחד בנוגע לתפילה על הגאולה האמיתית והשלימה (ובפרט לאחר שכבר "כלו כל הקיצין", ונשלמו כל עניני העבודה, כדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו) – שנוסף על רגש הכוסף והתשוקה והגעגועים לגאולה (עד עתה), צריך להיות עכשיו גם ובעיקר רגש השמחה שפורצת גדר (ספר המאמרים תרנ"ז סוף עמ' רכג ואילך) – לא רק פריצת גדר הגלות, אלא גם ובעיקר פריצת גדר הגאולה, שהגאולה עצמה היא באופן ד"נחלה בלי מצרים... נחלת יעקב אביך... כיעקב שכתוב בו ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה" (שבת קיח, סוף עמ' א' ואילך) מזה שהגאולה באה בפועל ממש ברגע זה ממש.

(מהתוועדות שבת קידוש פרשת בשלח תשנ"ב – ספר השיחות תשנ"ב, עמ' 320)

לעילוי נשמת

מרת **רייזל** בת **פינחס ודבורה** ע"ה **גראסמן**

נפטרה עש"ק פ' בא, ה' בשבט ה'תשפ"ב

התמים רב **אלחנן מאיר** ע"ה בן יבלחט"א ר' **יאיר** שיחי' **לדיוב**

נלב"ע במוצש"ק י"ב שבט ה'תשע"ב

ר' **אליעזר** ב"ר **משה** ע"ה בן **חמו**

נפטר י"ב שבט ה'תשע"ג

מרת **זהרי** בת ר' **יצחק** ע"ה **לוי**

נפטרה ט"ו בשבט ה'תשע"ה

מרת **שרה ג'קלין** בת **מבורך ומסעודה** ע"ה **מגידש**

נפטרה ט"ו בשבט ה'תשע"ו

ר' **מכלוף** ב"ר **שלום** ע"ה **מסיקה**

נפטר ביום ט"ז שבט ה'תשל"ז

מרת **מרים** בת ר' **יוסף** ע"ה **אלבז**

נפטרה ש"ק פ' בשלח י"ז שבט ה'תשפ"א

מרת **מרים שיינדל** בת ר' **צבי הירש** ע"ה **צעלניק**

נפטרה ביום י"ח שבט ה'תשנ"ו

ר' **מאיר** ב"ר **שלמה ומזל** ע"ה **בוני**

נפטר ט' שבט ה'תשע"א

מרת **אסתר הדסה** בת ר' **שמעון** ע"ה **רומאני**

נפטרה ה' אדר תשפ"א

ר' **צבי הירש** בר' **חיים שאול** ע"ה **טובנבלאט**

נלב"ע בליל ש"ק כט' אדר ה'תשפ"א

ר' **ישראל** ב"ר **מסעוד** ע"ה **אאואט**

נפטר ביום י"ט מנחם אב ה'תשפ"א

הרה"ת ר' **כמוס** בן ר' **אליהו** ע"ה **מליח**

נפטר יו"ד אלול ה'תשפ"א

מרת **מרים** בת ר' **מאיר והאטו** ע"ה **ללוש**

נפטרה ביום כ' תשרי ה'תשפ"ב

מרת **גוזלה** בת **כמונה** ע"ה **אוזן**

נפטרה ל' תשרי ה'תשפ"ב

מרת **בנדקי** בת ר' **מכלוף** ע"ה **ברכץ**

נפטרה כ"ט מרחשון ה'תשפ"ב

הרה"ח ר' **יוסף** ב"ר **אברהם** ע"ה **קאופמאן**

נפטר ד' כסלו ה'תשפ"ב

ת' נ' צ' ב' ה'

נדפס ע"י משפחתם שיחי'

לאריכות ימים ושנים טובות ובריאות